

Norges sanksjoner mot Krim

Mons Lie

28 mars 2019

Peter Ørebech har redegjort for de folkerettslige sidene ved det at Krim ved folkeavstemning 16 mars 2014 valgte å bli en autonom republikk i den Russiske Føderasjon, og at dette ble akseptert av Russland to dager senere. USA fremmet forslag i sikkerhetsrådet om at folkeavstemningen på Krim skulle underkjennes, noe som ikke ble vedtatt. USA fremmet da forslag om at hovedforsamlingen i FN skulle underkjenne folkeavstemningen. Det ble vedtatt 27 mars, altså 11 dager etter avstemningen, med 100 stemmer for underkjennelse (deriblant Norge), 11 stemte imot og 58 var avholdende. 24 land var ikke tilstede. Avstemningen var rådgivende, ikke bindene.

På denne bakgrunn var det Norge umiddelbart vedtok sanksjoner mot befolkningen på Krim, som savner sidestykke i Norges historie. Det er fenomenet sanksjoner og Norges bruk av dette politiske virkemiddel, jeg skal si noen ord om her i kveld.

Hva er det så den norske regjering har vedtatt, for å straffe de to og en halvmillion innbyggere som bor på Krim? All pengeoverføring fra Norge til Krim er forbudt. Det er ikke tillatt å ha forretninger med folk på Krim, dette inkluderer også alt organisert reiseliv. Mobiltelefonsamtale, email og postforbindelse er vanskeliggjort. Vi anerkjenner ikke pass fra Krim. Det vil si at folk fra Krim har ikke adgang til Norge.

Jeg kontaktet UD før vår første tur i 2017, og spurte hvordan de forholdt seg til at jeg reiste til Krim. De inviterte meg til å møte dem, og orienterte meg da at Norge fordømmer «Russlands ulovlige annekasjon av Krim», besøk til Krim skal bare skje ved at man reiser inn fra Ukraina. Nordmenns grensepassering til Krim fra Russland er, ifølge den norske regjering, ulovlig, og Norsk UD kan ikke garantere for sikkerheten til norske besøkende; På mitt spørsmål om det var mulig å få visum til Krim fra Ukraina, svarte de at det ikke var mulig. Invitasjon av noen vi måtte komme i kontakt med til Norge, ville ikke bli mulig. Det er med andre ord den norske regjeringens ønske at nordmenn ikke skal ha kontakt overhodet med befolkningen på Krim.

Ved våre to besøk hadde vi med oss det vi trengte av penger i form av kontante rubler. Bekreftelse på landets isolasjon, fikk vi fra en familie med to små barn som reiste med samme fly fra Norge via Moskva til Sevastopol. Hun var fra Krim, og fortalte at det ikke var mulig for hennes foreldre å besøke sine barnebarn i Norge. Heller ikke var det mulig å utveksle noen form for kontakter mellom hennes foreldre og deres barnebarn, uten at de selv reiste dit via Russland.

Et annet eksempel på virkningen av sanksjonene fikk vi under besøk på «Crimean Engineering University» i Sinferopol. Der møtte vi en fullsatt sal med studenter og lærere, halvparten Krim-tartarer og halvparten Russisk ortodokse, både blant lærere og elever. Etter at elevene hadde gitt oss en imponerende oppvisning i musikk og dans, hadde vi en lengre samtale med dem. De unge studentene var opptatte av alt fra undervisningsformer til kampen mot atomvåpen. Med åpenhet og interesse spurte de oss ut om våre synspunkter, og snakket utførlig om sine håp og fremtidsutsikter. Ett tema kom de stadig tilbake til; nemlig restriksjonene pålagt dem fra Vestlige land, som forhindret deres mulighet til kontakt med andre ungdommer og læresteder i Vesten. Deres oppfordring til oss var at vi måtte gjøre alt vi kunne for at kontaktmuligheter ble gjenopprettet.

Det er med undring, etter å ha oppholdt meg to ganger en uke på Krim uten å se ett eneste militært kjøretøy, og mindre politi i gatene enn hos oss, hvordan myten om et okkupert land blir holdt i live i Norge. Man spør seg uvegerlig hvorfor vår regjering har iverksatt alle disse restriksjoner, som har til hensikt å gjøre livet vanskelig og strevsomt for

disse menneskene. Da vi i sin tid boikottet Sør Afrika, kunne folk fritt reise mellom de to land. I Granavolden erklæringen står det at regjeringen skal tilrettelegge for styrket forsknings og utviklingsarbeid, handel, turisme og kulturutveksling med Israel. Vi har ingen restriksjoner mot Marokko og deres okkupasjon av Vest Sahara. På Guantanamo på Cuba, som er okkupert av USA, sitter hundrevis av mennesker internert i årevis uten siktelse, uten juridisk bistand eller lovformelig rettergang, teknisk sett internert for all fremtid, og utsatt for tortur. Har dette opptatt våre politikere? Nei. Vi sendte vår kronprins Håkon til Saudi Arabia for å vise Norges deltakelse i sorgen da deres konge døde; denne kongen som personlig beordret steining av kvinner. Tok noen i kronprinsens følge opp steing av kvinner? Nei.

Forklaringen er at beslutningen om sanksjoner mot Krim er ikke et påfunn fattet i Norge, etter en demokratisk diskusjon norske politikere imellom. Den er diktert oss av USA. Mange av våre stortingsrepresentanter aner ikke hva sanksjonene mot Krim går ut på; for ikke å snakke om vanlige folk i landet. Ingen norsk politiker har vært på Krim siden 2014, og heller ikke en eneste norsk journalist. Det som skjer i landet går under den journalistiske radaren og den informasjonen våre mediafolk bibringer oss fra Krim, får de fra Ukraina og USA. Dette er en del av «low intensiv warfare», utviklet i USA under president Ronald Reagans administrasjon på 1980 tallet. Den gang rettet mot Sandinistene i Nicaragua. Og senere videreført.

Jeg vil i den forbindelse sitere fra Harold Pinters nobelforedrag som han holdt i Stockholm i 2005; «Direkte invasjon av en uavhengig stat har aldri vært USAs foretrukne metode. USA har som regel foretrukket det som er beskrevet som «lavintensiv konflikt». Det betyr at man infiserer landets livsnerve, skaper en ondartet svulst og ser koldbrannen bre seg. Nicaraguas tragedie er et ytterst relevant eksempel.

USA støttet det brutale Somoza-diktaturet i Nicaragua i over 40 år. I 1979 styrtet det nicaraguanske folket, ledet av sandinistene, regimet i en folkelig reisning uten sidestykke. Selv om sandinistene ikke var perfekte, var de intelligente, fornuftige og siviliserte. De hadde satt seg fore å opprette et stabilt, anstendig og pluralistisk samfunn. Dødsstraffen ble avskaffet. Over 100.000 familier ble tildelt jord. Man bygde to tusen skoler. En enestående lese- og skrivekampanje reduserte analfabetismen i landet til mindre enn en sjudel. Barnedødeligheten ble redusert med en tredel og polio ble utryddet.

USA fordømte disse reformene som marxist-leninistisk undergraving. I følge USAs regjering var et farlig eksempel i ferd med å bli satt. USA lyktes til sist i å styrte sandinistregjeringen. Det tok noen år og møtte betydelig motstand, men en uforsonlig økonomisk krigføring og 30.000 døde, undergravde de til slutt kampmoralen til det nicaraguanske folket.

Men denne politikken var ikke begrenset til Sentral Amerika. Den ble ført over hele verden. Den ble ført uten stans. Og det er som om det aldri har hendt.

USA har støttet, og i mange tilfeller skapt, hvert eneste høyreorienterte militærdiktatur i verden etter andre verdenskrig. Jeg viser til Indonesia, Hellas, Uruguay, Brasil, Paraguay, Haiti, Tyrkia, Filipinene, Guatemala, El Salvador og selvfølgelig Chile. Grusomhetene som USA utsatte Chile for i 1973, kan ikke sones og aldri bli tilgitt.

Hundretusener mistet livet i disse landene. Gjorde de virkelig det? Og kan alle dødsfall føres tilbake til USAs utenrikspolitikk? Svaret er ja, de gjorde det, og ja de skyltes amerikansk utenrikspolitikk. Men vi får ikke vite».

Så mye for Harold Pinters nobelforedrag i 2005. Tilbake til spørsmålet; hvorfor håndhever vi disse restriksjonene mot Krim? Mot et land som vitterlig aldri har truet oss. Ingen meningsberetigede stiller seg tvilende til at det store flertall av befolkningen på Krim ønsker å være en del av Russland, ingen vil seriøst hevde at befolkningen der er

undertrykket av Russland. Ingen tror at Krim i fremtiden noen sinne igjen vil bli en del av Ukraina. Hvorfor forlanger så USA og NATO at Norge skal føre disse brutale krigshandlingene mot Krim. Det må jo være en grunn. Kan det ha noe med vårt militærbudsjett å gjøre? NATO krever ved dets generalsekretær Jens Stoltenberg, at vi skal øke våre forsvarsutgifter for å forsvare oss mot fienden Russland, som har vist sin aggresjon ved å okkupere Krim. Dette til tross for at NATO bruker mer enn 11 ganger så mye på sitt militære som Russland. FNs generalsekretær Antonio Guterres holdt i fjor en tale; «Securing our common future. An agenda for disarmament». Fred og sikkerhet, sier han, kan bare oppnås ved seriøs dialog og nedrustning, ikke med våpen. Han påpeker at verdens militærutgifter er på 1.7 trillioner dollar og hevder at summen er 80 ganger det man trenger for å eliminere all fattigdom på jorden. Stilt overfor disse fakta, forlanger Jens Stoltenberg mere penger til NATOs væpnede styrker. For å imøtekomme ønsket til det militærindustrielle kompleks om mere penger, trenger vår regjering en fiende. I stedet for Antonio Guterres ønske om dialog og kontakt, velger vår regjering sanksjoner og forbud mot kontakt og samarbeid.

Jeg vil referere for dere noe av nobelforedraget til José Saramago, som han holdt i Stockholm i 2002. Han forteller om noe som fant sted i en liten landsby i nærheten av Firenze for over 400 år siden. Innbyggerne ble overrasket over en sjeleringing fra kirkeklokken, uten at det dem bekjent var noen i den lille landsbyen som var død. Da de møtte opp foran kirkedøren kom ikke klokkeren ut, men derimot en bonde. De spurte ham da om hvor klokkeren var, og hvem som var død. «Klokkeren er ikke her, det er meg som har ringt», svarte bonden. «Er det da ingen som er døde»? spurte innbyggerne. «Nei ingen med menneskelig navn og fremtreden, jeg ringte med klokken for rettferdigheten, for rettferdigheten er død». Hva var skjedd? Jo, en av områdetets pengegriske herremenn hadde i lengre tid utvidet grensene for sine jorder og litt etter litt spist seg inn på jordene til den lille bonden. Han hadde protestert mot uretten, og til sist klaget til myndighetene og bedt om rettsvesenets beskyttelse. Alt dette var uten resultat, og plyndringen av hans jord fortsatte. Det var da han besluttet å bekjentgjøre for all verden at rettferdigheten var død. Kanskje hadde han forestillet seg at hans harmfulle handling ville ryste verden og sette alle universets klokker i bevegelse, uansett rase, tro eller tilhørighet, og at alle uten unntak ville slutte seg til hans ringing for rettferdighetens død, og først tie når den gjenoppstod. Et sånt nøddrop fra hus til hus, fra landsby til landsby, fra by til by, som krysser grenser og lager lydbroer over floder og hav, kunne vekke en sovende verden.

Men Saramago sier at klokkenes sosiale funksjon er i dag begrenset til å markerer rituelle forpliktelser, og bonden i Firences storslåtte handling ville bli betraktet som en tullings sindsforstyrredes verk, eller enda verre, som en politisak. Hvis rettferdighet eksisterte, ville ingen mennesker sulte eller dø av sykdommer man kan behandle hos noen, men ikke hos andre. Saramago referer til den da 50 år gamle lovsamling som heter FNs menneskerettighetserklæring. Han sier at menneskerettighetserklæringen, slik den er skrevet, vil med fordel kunne avløse alle verdens politiske partiers program. Og det uten at det er nødvendig å endre så meget som et eneste komma. Men bevisst eller ubevisst er våre dagers politiske partier for en stor del ansvarlige for den samfunnsmessige apati som spinger ut av den igangværende økonomiske globaliseringsprosess. Hvis vi ikke griper inn i tide, det vil sige straks, vil menneskerettighetenes mus ende opp med å bli nådeløst spist av den økonomiske globaliseringens katt. Velgerne kan velte en regjering de ikke liker, og erstatte den med en annen. Men deres stemme har aldri hatt og vil aldri få noen effekt på den sande eneveldige makt som styrer verden og dermed deres land og deres person. Jeg taler selvfølgelig om den økonomiske makt, sier Saramago, spesielt den sektor i konstant vekst som ledes av multinasjonale selskaper og som ikke har noen interesse av det som demokratiet per definisjon streber etter. Det er av ytterste viktighet, at vi, før det er for sent, starter en global debatt om demokratiet og årsakene til dets forfall, sier Saramago.

Og så vil jeg for egen regning si, at det er av ytterste viktighet at vi i Norge diskuterer seriøst hva det er vi gjør med våre sanksjoner, og i viss tjeneste vi gjør det.

Jeg vil slutte med å gjøre Saramagos avslutningsord til mine;

«Jeg har intet å tilføye. Eller, jo, jeg vil gjerne be dere om et øyeblikks stillhet. Bonden fra Firenze har atter gått opp i kirkens tårn for å ringe med klokken. Vær så vennlige å lytt til den.»